



მას შემდეგ შინ აღარ დაბრუნებულა.

* არქივების გამოცხადება ხრბინიანა შემდეგ დღეში კომპლექსურად სასუხალდო მუზეუმის კათალიკოსის მოადგილეს: „მივიღე რა მისილოცი დღეში“ მა თქვენგან, ზოგჯერ თუ გულითადად მადლობას თქვენ და ჩემს ქრისტეს მიერ მშათა; ღმერთს ესთხოვე შევიღებ და ცვა-შენახვას პატრიარქის ტახტისა და სამეხთა ეკლესიის შვილთას*.

* ტფილისში ჩამოვიდა ახლად დანიშნული თავმჯდომარე სასამართლო პალატის, ვიარქის ოლქის სასამართლოს თავმჯდომარე ნაყოფი დ. ს. ს. ფატევი.

* კვირას, 17 აპრილს, ნაშუადღევს 1 1/2 საათზე, პანაგევიის ქუჩაზედ ძაღლი დაკბინდა მ. ბლომბერგის ნ წილის ვატი. ძაღლის პატრონმა მამინევი ძაღლი ბეითაღებს, შეინ-ფოვალა და მეშურისი გაასინჯინა. ბეითაღებმა გამოაცხადეს, ძაღლი ცოფიანი არ არის.

* გაზეთი „არაგანა“ სწერს, რომ ბაქოში აპირებენ ყოველ დღე სომხურ გაზეთის გამოცემას. გაზეთის რედაქტორად ბ. ნ. სიმონ ახუმიანცს ასახელებენ.

* სოფ. თაგლათა (სამეგრელო): წარსულ თვის ოცდაექვსი თვითაის საზოგადოებაში ყრბობა მთავრდნა სენჯის მარხის უფროსმა. მარხის უფროსმა გამოუცხადა კრებას, რომ დაესახელებინათ შინაური ქურდ-ბაძეცხები. კრებაში ღიღის მარხისა და თათბირის შემდეგ დასახელდა რამდენიმე საეკლესიო კაცთა, რომელთაც მთავრობა ურთავდებდა მიჰქცევს.

გვიშველა ღმერთმა და ჩვენი დიდი ხნის ლოდინი ავესრულდა. მინდარი ცოცხელი, რომელიც კარგა ხანია გავუშვედელი იყო, იკარბო გაციკა ვასაყეთებდა. როგორც ნამდვილად შევიტყუე, ხილის გავუშვებამს მალე შეუდგებინა. ზოგიერთი ხეფლებში მოარულმა თავი იჩინა.

ხრთქარს ესიამოვნა ქართლის მეფის მორჩილება და გადაწყვიტა ესარგებლა სპარსეთის არეულობით და დაესუსტებინა, რომ მის წინააღმდეგ გაეცალა შუა და საქართველო დაეპყრო. 1578 წ. ლალა-მუსტაფა-ფაშის წინამძღოლობით ოსმალეთის ჯარი მიადგა სპარსეთის საზღვრებს და გამართა ომი. გალაშქრების დაწყებისთანავე ლალა-მუსტაფა-ფაშამ მისწერა საქართველოს მეფეთა და მთავრებს: ალექსანდრეს, გიორგის, დადიანს და გურიელს, ჩემი მხარე და იჭირეთ სპარსეთის წინააღმდეგო¹⁵⁾. ქართლის მეფეს დაეთის ხომ წინააღმდეგ გაემართა და დაიპყრო ოსმალეთის მორჩილება, ხოლო სამცხის დიდ-კაცობა ოსმალეთს თითონ იწვევდა ათაბაგის და სპარსელების წინააღმდეგ ოსმალეთმა თავდაპირველად გამიარჯვეს და დაიპყრო სპარსეთის მარხები. მხოლოდ მარტის გასულს წააგდეს ბაძალო ქურთისტანში. მას შემდეგ ლალა-მუსტაფა-ფაშა გაბრუნდა და იანსიას მასთან მივიდნენ დადიანსა და გურიელის მოციქულები, რომლებ-

სხილია უფრო მეკალი, სურდო და სხვა...

* ქუთაისი: სამშაბათს, 12 მაისს, ქუთაისში შემდეგი ამბავი მოხდა. ქუთაისის ოლქის სასამართლომ კაცის კელისთავის ციხარში გაგზავნა მიუსაჯა თ. სლომონ ერისთავის განაჩენი სისრულეში უნდა მოეყვანათ, მაგრამ სანამ ამას მოახერხებდნენ, თ. ერისთავი გამოიყვანეს საპატრიარქოდ ვოტაგრაფიის სურათის გადასაღებად. ამ დროით უნდა ესარგებლა თ. ერისთავს, და როცა მიჰყავდათ დარაჯებთ, გაქცევა დააპირა. ამ დროს ერთმა დარაჯთაგანმა დაღმობნა გაქცეულს ერისთავს თოფი და მოკლა.

* იქადაგე: 12 მაისს საბუნების-სოდ მ. მ. სფაროვა-ბაშვიძისა ქართული წარმოდგენა გამართა— „ორი ობოლი“ ტ. სეიფთოდ შეყენიერდა ჩიანა. მონაწილეობას ლეზღობდნენ და ძლიერ კარგად ასრულებდნენ თავიანთს როლებს. ქ. ნ. სფაროვა-ბაშვიძისა—ლოუსას როლს, ავლოვისა—გენერლტას როლს, ბ. ნ. ვ. ლექსი-მესხიშვილი—პიერის როლს და ბ. ნ. ნ. გამყრელიძე ეკის როლს.

ქ. ნ. რჩეულოვისასაც არა უკირდა მამიდა ფროშარის როლი; ჩვეულებრივზედ მეტი სიკაცხევე ეტყობოდა და როლიც დაესწავლა.

ღიდებულობისა და არღანი ჩვეულებრივზედ სუსტად ასრულებდნენ თავიანთს როლებს.

მოზენევისე დაჯილდოვებს ამხანაგებმა ოქროს სამაჯურითა და საზოგადოებამ მრავალის ტაშით.

* თაგლათა: კვირას, 10 მაისს, თვლივის წმ. ნინოს ღვთისა სასწავლებლის სასარგებლოდ იმავ სასწავლებლის დარბაზში სცემის მოყვარებთად წარმოდგენილი იყო რუსულად „გემრიელი ლუკმა“, ვოდ. მ. მოქმ. წარმოდგენამ საზოგადოდ რიგობდა ჩაიარა. წარმოდგენის შემდეგ გაიმართა ცეკვა-თამაში, რომელშიც გასტანა თითქმის გათენებამდის. წარმოდგენას ხალხი აუარებელი დაეწერა, ასე რომ, სასწავლებლის დიდი დარბაზი სულ გაქვდილი იყო.

ბიკ მორჩილებს პირადებოდენ. ცოტა ხანს შემდეგ აზრუბის ახლო ჩემიკის მინდორზე მასთან გამოცხადდნენ იმერეთის მეფის გიორგის მოციქულები მორჩილებსა და ერთგულების გამოსაცხადებლად. ფაშამ როგორც მეფეს, ისე გურიელსა და დადიანს მოციქულების პირით მოსთხოვა სპარსეთის წინააღმდეგ შეელა¹⁶⁾.

აზრუბითგან ლალა-ფაშა შევიდა სამცხეში, სადაც მიზნდნენ იკარბენ და დიდიხურონი. მათ დაიპყრეს ტყუბინი და დაიპყრეს სამცხე. ყვარყვარე ათაბაგი და მის ძმა მანუჩარი იძულებულნი შეიქნენ ოსმალეთისთვის მორჩილება განეცხადებინათ. სამცხის დამორჩილების შემდეგ ლალა-ფაშამ მოსთხოვა მორჩილება დავითს, ალექსანდრესა და გიორგი მეფეებს. დავითმა ახლა ისევ სპარსეთი არჩია და პასუხი არ მისცა ოსმალეთს, მისი ძმა ჯერ კიდევ სპარსეთში იყო და ყენს ჯერ არ შეესრულებინა მის შეხახვას თავისი დაპირება ქართლში გასტურებისა.

ხალხით. ცეკვის შემდეგ გაიმართა ვახუშტის სიტყვებში ისე გარსიანობით და თავგამოდებით ილაპარაკა, რომ ყველანი ააღელვა და სიმაართის თვლილი შეხედდნენ საქმეს. ოპონინილის სიტყვის შემდეგ, ხალხმა თითოეული წინააღმდეგობა და დარწმუნდა, რომ სემენოვს და დანაშაულებში უბრალოა. მესხეთა დღეს, 9 მაისს, საღამოს, ოლქის სასამართლომ გამოიტანა განაჩენი, რომლითაც სემენოვი ყველა ბრალდებულსაგან გამართა. ბრალდებულმა იქვე გამოაცხადა, რომ მის მიერ საქმე გადატანილი იქნება პალატაში.

ცეკვა-წარმოდგენის შეთავაზება პატრულეული ეკატერინე აბელიშვილისა.

* იქადაგე: ჩვენს გაზეთში უკვე გვერდებში მოსხვებულნი, რომ თვლივში დროებით მოსულმა ოლქის სასამართლოს სისხლს სამართლის განყოფილებამ ვაჩიარა უფროდ საყურადღებო საქმე ტყის უფროსის პავლე იაკობის ქე სემენოვის. მოგვყავს დაწერილი იმ ამბავი და საქმე. სემენოვის ბრალდებულად 14 დანაშაულობის ჩადენა—ქრთამის აღება, სახეწმეფო ფულის გფლანგვა, მეტის ფულის გამოართმევა და ბართში-კი ნაკლების ჩაწერვა და სხვ.; ოლქის სასამართლოში თავმჯდომარეობდა ბ. ნ. იაკობი, წყევად იყენენ: თ. თუმანიშვილი და ბ. ნ. კუიავიკი, მდინე ბ. ნ. შატერაშვილი, ბრალის სდებდა ტფილისის ოლქის სასამართლოს ბრალმდებლის ამხანაგი—ბ. ნ. ვოკოი. დანაშაულებს იცავდნენ—ნაფთა ეველი ბ. ნ. ოპონინი და მისი თანამეგობარი ბ. ნ. ხაბაშვილი.

ეს საქმე 13 წელიწადია რაც სწავრობეს. პირველად ტფილისის სასამართლო პალატის მიერ იყო განიხილული და პალატამ, სერო რა ბ. ნ. სემენოვი დანაშაულებს, მიუსაჯო ყოველის დროსთვის აყრა და თხოვეტი წლით ტომსკის გუბერნიამი გაგზავნა.

დანაშაულებს უპირატესეს სენატს მიმართა, რომელმაც პალატის გადაწყვეტილება უარ-კყო და საქმე ტფილისის ოლქის სასამართლოს გადასცა გასარჩევად, რადგანაც თავდაპირველადვე ოლქის სასამართლოს ეკუთვნოდა ამ საქმის განხილვა და არა პალატის.

ოლქის სასამართლომ სრული ხუთი დღე მოანდამა საქმის განხილვას, ე. ი. დაიწყო 4 და დამთავრეს 9 მაისს. მოწმეებს ღამ-ღამებითაც უკითხავდნენ; 107 მოწმიდან გამოცხადდა მხოლოდ 60.

მეფილი ერთი დღე, 8 მაისს, სიტყვების თქმას მოანდამეს. დიდი შთაბეჭდილება იქონა მსჯელებზედ.

ალექსანდრემ და გიორგიმ დამორჩილების პირობად ითხოვეს ქართლის მიცემა, პირველმა თავისთვის, მეორემ თავის შვილისთვის. ლალა-მუსტაფა-ფაშა ალექსანდრეს დაპირდა და მოსთხოვა გამაჰმადიანებულიყო¹⁷⁾. ლალა-ფაშა გაემართა ქართლის დასაპყრობად. თან წაიყვანა მანუჩარი. ტფილისივე მიზადნა ოსმალეთის ჯარს სომხეთის მკვიდრი გაუძალუანდნენ და ბევრიც ავნეს. ოსმალეთის მიზალგებზე დავითმა ვერ შეძლო გამარჯვება, მოსწვა ქალაქი და თითი სიმაგრეში წავიდა. ლალა-ფაშამ დაიპყრა ტფილისი და პირველსავე დღეს ორი საყდარი მეჩეთად გადააქცია¹⁸⁾ აქეთგან ქართლის დასამორჩილებლად და სვიმონის ცოლ-შვილის შესაპყრობად, რომელიც სურამში სტოპრობდა, ფაშამ ჯარის გაგზავნა მოინდოდა. ამ ამბის გაგებზე ვახტანგ მუხრან-ბატონმა მიიწვია ელიზბარ ქანის ერისთავი და ბაძიძე ამილახვარი და იმითან დააწყო ფაშასთან უშუამდგომლობა ქართლის ალექსანდრემ და გიორგიმ დამორჩილების პირობად ითხოვეს ქართლის მიცემა, პირველმა თავისთვის, მეორემ თავის შვილისთვის. ლალა-მუსტაფა-ფაშა ალექსანდრეს დაპირდა და მოსთხოვა გამაჰმადიანებულიყო¹⁷⁾. ლალა-ფაშა გაემართა ქართლის დასაპყრობად. თან წაიყვანა მანუჩარი. ტფილისივე მიზადნა ოსმალეთის ჯარს სომხეთის მკვიდრი გაუძალუანდნენ და ბევრიც ავნეს. ოსმალეთის მიზალგებზე დავითმა ვერ შეძლო გამარჯვება, მოსწვა ქალაქი და თითი სიმაგრეში წავიდა. ლალა-ფაშამ დაიპყრა ტფილისი და პირველსავე დღეს ორი საყდარი მეჩეთად გადააქცია¹⁸⁾ აქეთგან ქართლის დასამორჩილებლად და სვიმონის ცოლ-შვილის შესაპყრობად, რომელიც სურამში სტოპრობდა, ფაშამ ჯარის გაგზავნა მოინდოდა. ამ ამბის გაგებზე ვახტანგ მუხრან-ბატონმა მიიწვია ელიზბარ ქანის ერისთავი და ბაძიძე ამილახვარი და იმითან დააწყო ფაშასთან უშუამდგომლობა ქართლის

აგრეთვე საზოგადოებებზედ, ბ. ნ. ოპონინის სიტყვებში ისე გარსიანობით და თავგამოდებით ილაპარაკა, რომ ყველანი ააღელვა და სიმაართის თვლილი შეხედდნენ საქმეს. ოპონინილის სიტყვის შემდეგ, ხალხმა თითოეული წინააღმდეგობა და დარწმუნდა, რომ სემენოვს და დანაშაულებში უბრალოა. მესხეთა დღეს, 9 მაისს, საღამოს, ოლქის სასამართლომ გამოიტანა განაჩენი, რომლითაც სემენოვი ყველა ბრალდებულსაგან გამართა. ბრალდებულმა იქვე გამოაცხადა, რომ მის მიერ საქმე გადატანილი იქნება პალატაში.

* კაცკაცო: ტფილისის გუბერნატორი ეტილიამ ბარგის მომპარაგე-ბი სოფელ ჯარიახენში ცხრა კაცი (ქისტები) უკვე აღმოაჩინეს საპატრიარქოში დაატუსაღეს. როგორც ამბობენ, 4 ამ კრებათაგანი იმ დამეს, 11 აპრილს, კრებულს ბარგე ასტრეს, გზებზედ საყარაულოდ დადენილად და ამ ოათხა ხუთი კიდევ სხვა ქრისტიანი მიუახანაგებიათ და ერთად შეუტრულუბითა ბოროტობაქმედებდა. კაცკაცის ოლქის უფროსისაგან ჯარიახის მკვიდრთ ნაზახანები აქეთ, რომ ამ ცოტა ხნის განმავლობაში შეადენინო ყველა სოფლებმა განაჩენი, რომლის ძალითაც უნდა განიღებინათ სოფ. საზოგადოებრივად ყველა ბოროტობის და ქურდობის ჩამდენი ქისტთა, მაგრამ ვინ ამ განაჩენის დადგენას ეს ერთი კვირა მეტი არის ჯარიახში ყრბობა ხალხის ყრბობის მოსდებს, მაგრამ განაჩენის შედეგად-კი ვერა გზით ვერ მოუხერხებიათ, რადგანაც ამ მკვიდრთა შორის უავაკო და უბოროტ-მოქმედი მწელიდ თუ მოპოვებდა და ამა როგორ უნდა დაადგინონ თავიანთ წინააღმდეგი განაჩენი? ან მართლმად მხარე როგორ უნდა დასძლიონ ბოროტ მხარეს, როდესაც ამ ერთი მეთოდი ნაწილიც არ მოიპოვება, რომ ქურდობა და აუკაცობა არ ჩაედინოს?

* სტეფან წმინდის მოსალოდინელის სკოლის სასარგებლოდ კიდევ შეწყვიტეს აბტემ ბარდაკობა—2 მ.

აულებლობისათვის. ისინი მივიდნენ ლალა-ფაშასთან, გამოუცხადეს მორჩილება და სთხოვეს, რომ ქვეყანა არ აეკოლა და დამაყოფლებული და მორჩილებით. ფაშამ შეიწყნარა მათი თხოვნა და აღარ აიკოლა ქართლი.

ლალა-ფაშამ ტფილისიდან გაგზავნა ჯარი იმერეთში, ამ ქვეყნის დასამორჩილებლად, ალექსანდრე კახეთის მეფეს-კი შეუთვალა, მიემგევი შენის ჯარით, შირვანს უნდა გვილაშქაროყო. ალექსანდრე დაპირდა მიშველებას. იმერეთში გაგზავნილი ჯარისკაცი დამარცხებული დაუბრუნდა ფაშას. ლალა-ფაშამ მეორედ გაგზავნა იმერეთში ჯარი, ხოლო თითონ წავიდა შირვანის დასამორჩილებლად, ტფილისში დატოვა მე-ცხობონერი, რუსეთში 1000, და 100 ხაჯაზანი¹⁹⁾ ალექსანდრე მეფე თავის ჯარით წინ მიეგება სართიკოლად და წაჰყვა თან. 8 ნვენისთვის შირვანში შესულმა ფაშამ დაამარცხა სპარსელები ჯარში, ხოლო რამდენისამე დღის შემდეგ ალექსანდრემ

გლახა ხიკაშვილმა—1 მ. კოტე წიკლაურიშვილმა—1 მან.; ვასილ წიკლაურიშვილმა—1 მ., აყილა ზაგაშვილმა—1 მ., ვანო წიკლაურიშვილმა—1 მ., ვანო ზაგაშვილმა—1 მ., კახიანი ზაგაშვილმა—1 მ., ივანე წიკლაურმა—40 კ., არჯეანი წიკლაურიშვილმა—1 მ., ამას გარდა, ამავე ხანისათვის სოფელ სიონში 3. გ. ლულუშაურს ხელის მოწოდება შეუკრებია 4 მანათ, სულ შედგა—19 მ. 40 კ.

* ხაქკაცო: სამეგობრო ფოსტის სადგომო ციხეებს ქოქოა გაუნდა. ამ ავადმყოფობამ მოკლა სამი ცხენი და შემდეგ გადაეღო ცხენების მომვლელს, რეჯინ მალახოს. აქუერმა ფერმულმა ქარხე დაარქვეს. მაგრამ სადგურის ზედამხედველმა, ბატონმა მებურთიშვილმა, ეკვი მოიტანა, რომ უკვედულ ცხენებისაგან უნდა იყოს გადაღებული ეს ავადმყოფობა, და იჯარადურეს სადგურისა მანევე გამოეცხადა, რომ ავადმყოფი ცხენები განეწმებინათ სხვა ცხენებისაგან. იმათ ესეთი გაყარებულად არ მიიღეს. ბოლოს დროს სამევე შერგოვილია და მხოლოდ მთავრობის ნება-დართვას-და ელთანო.

* გაზეთი „Kacmii“ იუწყება, რომ ბაქოში ახალი სკოლა იმართება ფოსტა-ტელეგრაფის უწყებისამ. ამ სკოლისათვის საკმარისი ფული უკვე შერგოვილია და მხოლოდ მთავრობის ნება-დართვას-და ელთანო.

წლიური კრება

ტფილისის საზოგადოების სკოლის საზოგადოების 14 მაისს

დიდძალი ხალხი დაესწრო ავკრებას. წაითხებეს ანგარიში სასკოლო საზოგადოების მოქმედებისა და აღმოჩნდა, რომ სკოლაში ამ წამად სწავლობს სულ 164 შერგობი; ამათში პანსონიერია 83, როდესაც მოსაირაულება 81. სკოლის სრულს ხარჯე შეე 30, 100 მან. იხილის, 200 მან. მაგიერ, 46, თავისი სრულს ხარჯე 7. შემდეგ ამ ანგარიშს სრულობდნენ

აილო შაქი. ლალა-ფაშამ საქმი დასტოვა მეციხოვნერი, გამგებელი და აყენა და დაბრუნდა ქართლშივე. იმერეთში მეორედ გაგზავნილი ჯარი ლალა-ფაშის ტფილისში დახვედრო გიორგი მეფის მიერ დამარცხებული. ალექსანდრე მეფე ლალა-ფაშას გამოჰყვა ქართლში და არაგვისის მოაეტოლა. იმერე ქონდა ქართლის მეფობის შოვნისა, მაგრამ ფაშამ მკვამლიანობის მიუღებლობისთვის არ მისცა და მხოლოდ კახეთის მეფედ დამტკიცა. 20) ლალა-ფაშა დადგენა რანში და შეუდგა ქართლის გამეობის მოწყობას და ოსმალეთის ხელმწიფების დაქვემდებარებას. ტფილისში ფაშა დასწავ, გორის ციხე გაამაგრა და სანჯახად გახადა. გაამაგრა აგრეთვე სამშენებლო და დანახი. პირველმა დანახევისა სიონის გუმბათთან საყდარი, რადგან იქ ქართველობა ბევრი ავნეს ოსმალეთს შემოსულის დროს.

15) Hammer p. 411.

16) Ibidem p. 412.

17) Ibidem p. 414.

18) Ibidem

19) Ibidem

20) Ibidem

დ. კარიკაშვილი (შემდეგი იქნება)

